

این مقاله در همایش تخصصی مدیریت اسلامی در دانشگاه اصفهان ارائه شده است.

نقش **عرفان** در مدیریت

حبیب الله عزیزی

انبیاء و اولیاء الهی چهره های برجسته عبودیت و عرفان ناب هستند. در عین حال با مدیریت عارفانه در مقابل بزرگترین طاغوت های زمان خود ایستاده اند و زیباترین مدل مدیریت عدالت گستر را در تاریخ ثبت کرده اند. در این مسیر نقطه شروع، عبودیت و عرفان مدیریت است تا با اندوختن معنویت، حکمت و قدرت الهی از گذر مدیریت بحران ها و مدیریت انبیاء و اولیاء الهی به عنوان الگوهای مدیریت عارفانه آمیختن انواع مدیریت ها با مدیریت عرفان است. هر روز در نماز، شهادت می دهیم که «و اشهدان محمداً عبده و رسوله» و این همان رسالت بزرگ انبیاء الهی است که ابتداء به قله رفیع عبودیت صعود کنند سپس مردم را به آن قله رفیع عبودیت دعوت کنند و این عبودیت یعنی دوری از رذیلت ها و کسب فضیلت ها.

مدیریت عارفانه یعنی آمیختن انواع مدیریت ها با مدیریت عرفان. پس عرفان به معنی اوج عبودیت در مدیریت چه نقشی دارد؟ عرفان به همه ارکان مدیریت قداست و رنگ خدایی می دهد.

مدیریت عارفانه مدیریت خداپسندانه است، مدیریت عارفانه سرچشمه همه خوبیها، فضیلت ها و نور الهی است، مدیریت عارفانه از بدیها، رذیلت ها و تاریکی های نفسانی به دور است. در مدیریت عارفانه سؤالهای ذیل مطرح است:

- ۱. نقدی بر «مدیریت دینی» و «مدیریت علمی».
- ۲. شبهه سکولاریسم بر «مدیریت اسلامی»
- شبهه بر عرفان اجتماعی
- ۴. مدیریت عارفانه چه اهداف و وظایفی دارد؟
- ۵. ویژگی های مدیر در مدیریت عارفانه کدام است؟
- ۶. عرفان در تربیت و روابط نیروی انسانی چه اثراتی دارد؟
- ۷. الگوهای مدیریت عارفانه کدامند؟
- ۸. برای شیفتگان مدیریت عارفانه چه رهنمودهایی است؟
- ۹. دعا و نیایش چه نقشی در مدیریت عارفانه دارد؟

پاسخ این پرسش ها را در این نوشتار دنبال می کنیم.

پیشگفتار:

سامان یافتن اسلام همواره از دغدغه های فکری ام بوده است. و ریشه بسیاری از نابسامانی ها را نه در کمبود تخصص بلکه در کمبود تعهد یافتیم. آیت الله بهشتی فرمود:

«مدیران جوان متعهد خود را به تخصص های لازم خواهند رساند و به امت اسلام خدمت خواهند کرد. اما مدیران متخصص بی تعهد نه تنها خدمتی نخواهند کرد بلکه مسیر خیانت را خواهند پیمود.»

نگارنده به عنوان دانشجوی کارشناسی ارشد عرفان اسلامی که در دو رشته مدیریت و معارف اسلامی کارشناس است و از شروع انقلاب اسلامی تاکنون ۲۴ سال سابقه مدیریت دارد و در برخورد با سطوح مختلف مدیران انواع مدل های مدیریتی را شاهد بوده بر خود وظیفه دیدم در حد بضاعت قلیل نقش عرفان ناب شیعی یعنی اوج عبودیت را در مدیریت مدیران تبیین کنم همان گونه که از مدیران پذیرفته نیست که بگویند مجال مطالعه، تفکر و برنامه ریزی ندارم بلکه از مبانی مدیریت، مطالعه، تفکر و برنامه ریزی است. و نیز پذیرفته نیست که بگویند مجال عرفان گسترده برای خود و زیر مجموعه سازمان را ندارم. مدیر و زیر مجموعه سازمان او به همان اندازه فسادپذیر است که از عبودیت و عرفان به دور باشند. مدیریت عارفانه، مدیریت فسادزایی از مجموعه حوزه مدیریت مدیران است که نگارنده درصدد تبیین آن است.

مقدمه:

هدف اسلام تربیت انسان کامل است. هدف عرفان ناب هم تربیت انسان کامل است. و هر دو معتقدند: انبیاء نمونه انسان کامل هستند و نبی مکرم اسلام حضرت محمد مصطفی (ص) بهترین الگو و اسوه حسنه برای رسیدن به کمال است.

- لقد کان لکم فی رسول الله اسوه حسنه. سوره احزاب/۲۱

و ما هر روز در هر نماز واجب به دو هدف کلی پیامبر این گونه شهادت می دهیم که: «و اشهدان محمداً عبده و رسوله» شهادت می دهیم که محمد (ص) بنده خدا و رسول اوست. و این شهادت می تواند بیانگر مطالب ذیل باشد:

۱. ویژگی مدیریت عارفانه پیامبر اسلام (ص) در دو عنوان خلاصه می شود. عبادت خدا، رسالت الهی

۲. عبودیت و بندگی مقدم بر رسالت و پایه رسالت می باشد.

۳. اگر عبودیت و بندگی نباشد پیامبر اکرم (ص) چه پیامی برای انسانها دارد؟ مگر نه این است که پیامبر مبعوث شده است تا انسان ها را به هدف خلقت که همان عبودیت است دعوت کند؟

– و ما خلقت الجن و الانس الیعبدون سوره ذاریان/۵۶

۴. عبادت لحظه لحظه های مسیر رسالت را از فساد مصون می دارد.

لذا پیامبر اسلام (ص) در اوج رسالت از فساد مصون بود برای اینکه لحظه لحظه های مسیر رسالتش را نور عبودیت و عرفان روشن می کرد.

۵. عبادت خدا و رسالت الهی هر دو لازم و ملزوم یکدیگرند پس نمی توان عبادت را بدون رسالت و یا رسالت را بدون عبادت تبیین کرد.

۶. پیامبر عظیم الشان اسلام هم در عبودیت خدا و هم در ابلاغ رسالت الهی و رهبری امت، بهترین الگو است.

۷. ما در نظام جمهوری اسلامی معتقد به شایسته سالاری هستیم به عبارت دیگر حکومت، حکومت شایستگان است و مدیران ما انسان هایی وارسته و فرزانه هستند که به کمال نزدیک ترند تا مردم.

پس شایسته است که مدیران شایسته در الگوگیری از اهداف کلی پیامبر اکرم (ص) پیشتازتر باشند و در حوزه مدیریت خویش با دو مقوله عرفان مدیریت و مدیریت عرفان آشنا باشند عرفان مدیریت، شایسته مدیران اسلامی است و مدیریت عرفان، عرفان گستری مدیران در حوزه مدیریت است.

بارالهامدیران ما را در عرفان مدیریت و مدیریت عرفان موفق بدار. آمین یا رب العالمین.